

Jegyzetek a Család Évszázadáról – gyermekek és idősök esélye – 1. rész

Notes on the Century of the Family – Opportunities for Children and the Elderly – Part I

Dr. Kozma Gábor

PPKE BTK VJTK Tanárképző Tanszék
főiskolai tanár, kutatóprofesszor
ORCID: 0009-0005-4988-7954

*„Gyermekkoromban úgy beszéltem, mint a gyermek,
úgy gondolkodtam, mint a gyermek, úgy ítéltam, mint a gyermek.
De amikor elértem a férfikort, elhagytam a gyermek szokásait.
Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről színre.”*
(1Kor, 11-12)

Absztrakt

A Gyermekek Évszázada (Pukánszky, 2000) után jön az idősök évszázada? Miként képes a fenyegető népesedési helyzetben a társadalmi működőképességet támogatni az a kétirányú igyekezet, amely egyrészt a születésszámok csökkenésének megállítását, másrészt az arányukban is növekvő időskorúak aktivitását célozza? Kellő figyelmet kapnak-e a gyermekek mellett az idősök? Mi a szerepe a „Család Évszázadában” a nevelésnek és az oktatásnak?

A posztmodern utáni társadalomban (Nádor, 2024) a gyermekek és az idősök egyszerre radikalizálódott helyzetében nem magától értetődő egy holisztikus választ keresni, így a megoldás az átfogó ökológiára épülő átfogó nevelésre hárul. Erre az ENSZ dokumentumai mellett Ferenc pápa Globális Nevelési Paktuma és Globális Családpaktuma is (Pope Francis, 2023a) felhívta a figyelmet. Ebben meghatározó szerepük van az egyetemeknek és a nevelés intézményeinek (Kozma, 2024a).

A családi, a köznevelést és az időskori aktivitást (Bajusz & Virágh, 2023) támogató edukáció összehangjához új kompetenciákat, sőt „nevelői karizmákat” (Pope Leo, 2025b) kell azonosítani. A Beavers–Timberlawn-féle „családikompetencia-modell” (Beavers & Hampson, 2000) követve a jelen tanulmány az „átfogó családi kompetenciát” vezette be (CFC). Ez a családi nevelés állapotát végső soron a vágyott és megszületett gyermekek számának több összetevőből eredő indikátoraival jellemzi. Az I. rész most a gyermekkor, a II. rész majd az időskor kompetenciáit és intergenerációs viszonyait tárgyalja.

Kulcsszavak: átfogó nevelés, nemzeti nevelés, keresztény nevelés, Ferenc pápa, XIV. Leó pápa, kompetencia, remény, karizma, család, gyermekvédelem

Abstract

After the Century of Children (Pukánszky, 2000), will there be a century of the elderly? In the face of a threatening demographic situation, how can the two-pronged effort to halt the decline of birth rates and increase the activity of the growing proportion of elderly people support the functioning of society? Are the elderly receiving sufficient attention alongside children? What is the role of upbringing and education in the "Century of the Family"?

In post-postmodern society (Nádor, 2024), with children and the elderly both in a radically changed situation, it is not self-evident to seek a comprehensive answer, so the solution lies in comprehensive education based on comprehensive ecology. In addition to UN documents, Pope Francis' Global Education Pact and Global Family Pact (Pope Francis, 2023b) have also drawn attention to this. Universities and educational institutions have a decisive role to play in this (Kozma, 2024a).

New competencies and even 'educational charisma' (Pope Leo, 2025b) need to be identified in order to harmonize education that supports family, public education, and activities for the elderly (Bajusz & Virágh, 2023). Following Beavers and Timberlawn's 'family competency model' (Beavers & Hampson, 2000), this study introduces the concept of 'comprehensive family competency' (CFC). This ultimately characterizes the state of family education with indicators derived from multiple components of the desired and actual number of children. Now in Part I the competencies and intergenerational relationships of childhood will be discussed, while Part II will discuss those of old age.

Keywords: comprehensive education, national education, Christian education, Pope Francis, Pope Leo XIV, competence, hope, charisma, family, child protection

1. A társadalmat éltető nevelés

Az Ellen Key (Key, 1976) által a gyermek évszázadának nevezett 20. század (Pukánszky, 2000) után jön az idősök évszázada? Miként képes összhangba kerülni a 21. századi kontinentális, sőt globális válsággal fenyegető népesedési helyzetben az a két irányból is ható igyekezet, amely a társadalmi működőképesség érdekében egyrészt a születésszámok csökkenésének megállítását, másrészt a növekvő létszámú, arányú időskorú népesség aktivitásának támogatását célozza? A hazai és az európai népesség öregedése, vagyis az idősök arányának növekedése és a fiatalok arányának egyidejű csökkenése tartós folyamat. A KSH adatai szerint 2006-ban fordult meg az arány, amikortól a 0–14 évesek korosztályának arányát a 65 év felettek aránya már meghaladta (KSH, 2025a).

Az ENSZ Bécsi Információs Szolgálatának 2007-es jelzése szerint a világon a 60 évesek és a fölöttiek aránya a 2007-es 672 milliőről (10 %) 2050-re 2 milliárdra (22%), vagyis több mint duplájára növekszik, tehát minden ötödik ember idős lesz. (ENSZ, 2007). Ezt a folyamatot Erdő Péter bíboros is kiemeli *A család Isten tervében* címmel 2011-ben kiadott kötetében. (Erdő, 2011, 22.)

1.1. A gyermekekre és idősekre együttesen irányuló figyelem kora

Bekövetkezett az idősek évszázada, de a társadalom részéről a gyermekek korszaka után ez sem kapott kellő figyelmet. A posztmodern utáni társadalomban (Nádor, 2024)¹ nem magától értetődő a gyermekek és az idősek egyszerre radikalizálódott helyzetében átfogó, sőt globálisan működőképes választ keresni, így a reflexió és a megoldás a nevelésre hárul. Az ökológiai válságként bejelentkezett, mára minden emberre kiterjedt gazdasági és szociális, de lényegében kulturális alapú válságban ez sosem látott intenzitású feladat.

Erre az ENSZ-szel együtt olyan szentszéki dokumentumok is felhívták a figyelmet, mint a Ferenc pápa által jegyzett Globális Nevelési Paktum (Pope Francis, 2019) és a Globális Családpaktum (Pope Francis, 2023c). Az ezeket megvalósító társadalmi összefogásban (Pope Francis, 2023a) meghatározó szerepük van az egyetemeknek és a nevelés intézményeinek. (Kozma, 2024). XIV. Leó pápa a „*Disegnare nuove mappe di speranza*” (*Rajzoljuk meg a remény új térképeit*) című apostoli buzdításában² fejtegette ki azt, hogy a keresztény nevelésnek sürgősen reagálnia kell az alapvető oktatást gátló nevelési válságokra, amelyeket a háború, a migráció, az egyenlőtlenség és a szegénység okoznak. (Pope Leo, 2025b, Preambulum 1.3.)

Már a Globális Nevelési Paktum is célul tűzte ki a globális válságokban való helytálláshoz tartozó újabb kompetenciák alakítását, elsősorban a gyermekkorban, de az élethosszig tartó nevelés eszméjének megfelelően is. A Globális Családpaktum céljaival is összhangban vannak a családi életre nevelésnek Bagdy Emőke és Pécsi Rita által együttesen kifejtett újabb kompetenciái: egyrészt a háztartási közösség kialakításának (a családba indítás személyiségfejlesztő és szexualpedagógiai programja; a családi jövőre mint élethivatásra nevelés; érzelmi nevelés); másrészt az egészségnevelésnek a kompetenciái (beleértve a több életkoron át végzett szexuális nevelést is, a kiteljesedő szexualitásnak mind a négy dimenziójára – szellemi, erotikus vagy lelki, testi, spirituális) (Bagdy & Pécsi, 2024). További kompetenciákként azonosíthatóak a kulturális, a szociális, az intergenerációs, az átfogó ökológiai, a nemzeti és hazafias nevelési, bűnmegelőzési, interkulturális kompetenciák.

1.2. A jó családi működés szerepe

A „család évszázadának” az inter- és multigenerációs fejlesztések tükrében való tárgyalása megalapozza a nevelés jó gyakorlatainak gyarapítását. Cél hozzájárulni an-

¹ Lásd Nádor, K. Zs. kötetét (2023-as és 2024-es kiadások), valamint Kiss Endre: *Posztmodern társadalom – neoliberális globalizáció* címmel 2022. októberben közzétett írását, aminek eredetije egy 2008-as tanulmánykötetben jelent meg *Változás és jövő a globalizációelmélet aktuális szövegösszefüggéseiben*. In: Változás és jövő. Tanulmánykötet. Szerk.: Nováky E. Püski Kiadó, 2008. pp. 71-120.

² Leó pápa 2025. október 27-én írta alá és 28-án tette közzé *Disegnare nuove mappe di speranza (Rajzoljuk meg a remény új térképeit)* kezdetű apostoli levelét, amely a *Gravissimum educationis* zsinati nyilatkozat 60. évfordulója alkalmából jelent meg.

nak a feltérképezéséhez, hogy miként válhat a 21. század a család évszázadává, ami a gyermekek és az idősek, így mindenki számára távlatot adhat egy anómiás világban. Ez a nevelésügy mindenkori legnagyobb kihívása.

A nevelésnek átfogó szerepe van a romló népesedési helyzetben, vagyis a gyermekek és az idősek közti arány borulásából adódó társadalmi kihívásoknak való megfelelésben. Az *ab ovo* cselekvően megnyilvánuló pedagógia az emberi személyt visszavezeti a társadalmi hasznosság gyakorlatába, nemcsak a nevelés hivatásgyakorlataiba, hanem mindenféle társadalmi kapcsolataiba, kiváltképp pedig családi szerepeibe. Tehát minden mást megalapozó hatékonysággal kell a család szeretetére nevelni, hiszen család nélkül nincsen gyermek, gyermek nélkül reménytelen lesz a jövő. A világot éltető szeretet elhamvad, ha azt nem a gyermekek éltetik, minden korosztály számára célt adva. Ezek a 21. századi kihívások minden korábbit meghaladó léptékű és intenzitású nevelési eszközfejlesztést igényelnek a család, haza, nemzet megtartását célzó multigenerációs feladatokban történő helytálláshoz.

„Isten arca ragyog ránk a családban.” – idézi Erdő Péter bíboros Szent II. János Pál pápa szavait: „Szeretet nélkül a család nem élhet, nem gyarapodhat. [...] Az ember képtelen szeretet nélkül élni. Magára marad, érthetatlenné válik önmaga számára, értelmét veszti az élete, ha nem talál, nem kap szeretetet, nem részesülhet benne és nem teheti a szeretetet magáévá.” (Erdő, 2011, 15–16.). A házasság és a család belső logikájából és lényegéből következik a gyermek elfogadása és szerető nevelése. (Erdő, 2011, 16.).

2. A születésszám mint a társadalmi hatékonyság legfőbb mutatója

Tehát nincs olyan társadalmi hatékonysági program, amely fontosabb lenne, mint a népesedés megfelelő alakulása. Ez képezi alapját mindenféle más hatékonyságnak is, mert a gyermek vállalása és nevelése tesz motiválttá, a személyiséget pedig alkalmassá minden további feladat ellátására is. Ez a teremtet világ rendjét akkor is szolgálja, ha a személy csak saját magára és szeretteire tekint. Ha nincs család és nincs gyermek, akkor a személy szétesik a perspektívátlan világban, aminek bekövetkezését nem lehet hagyni, mert az mindennek az elvesztéséhez, a társadalmi anómiához vezet. Ennek az alapvetően nemzeti célkitűzésnek nincs alternatívája, hiszen a nemzeti megújulást megvalósító szellemi, kulturális és lelki kompetenciának nemzetek feletti jellege is van: minden nemzet hanyatlása az emberiség családját szegényíti, mivel a kompetencia hiánya egy társadalmi betegség tünet, ami a már transzkontinentálisan zajló morális járványból túllépve az emberiség egészét betegíti meg.³

³ Lásd: Kínában, ami a világ második legnépesebb országa, tapasztalható a demográfiai mutatóknak néhány generáción belüli fel-, majd drasztikus lefutása, amivel a termékenységi ráta 2024-re 1,09 lett: <https://makronom.eu/2024/08/11/demografia-demografiai-krizis-eloregedo-tarsadalom-geopolitika-kina-makronom-nagyhatalmi-ambiciok/> Törökországban a fiatalok (21 év alattiak) száma kiemelkedően magas (gyermekek és fiatalok összesen a lakosság 41%-a), így a „gyermekek és ifjúság” országa, amely kulturális-oktatási felfutásában is mutatkozik, azonban a mutatók szerint a termékenységi ráta 2024-re 1,5-re zuhant. <https://www.oekonomus.hu/demograf-blog/torokorszag-stabilitasa-veszelyben-a-demografiai-atalakulas-miatt/>. Ez nem jelenti azt, hogy a lakosságszám növekedése középtávon megállna, hiszen szülőképes korba mind többen lépnek be, de lassul annak üteme.

A teljes termékenységi arányszám európai csökkenési trendjére tekintettel nem lehet fontosabb cél annál, hogy a családi nevelés erősödése hozzájáruljon a nemzeti értékek romlásának megállításához és újbóli növekedéséhez. A statisztikák tárgyilagosan jelzik, hogy az európai romló trend ellenére Magyarországon mégis mintegy 200 ezerrel több gyermek jött világra annál, mint ha a korábbi időszakok kedvezőtlen hatásainak további gyűrűzését nem akadályozták volna. A figyelemnek elsősorban a szülőképes korú, tehát 15–49 éves nőkre kell irányulnia, azzal, hogy a születések 90%-a a 20–39 éves anyáknak köszönhető. Kitörési pont a szülőképes korú nők szülési hajlandóságának növelése, amihez a családi funkciók erősítése szükséges.

2.1. Az élet továbbadása és a nevelés családi feladat

A család alapvető feladata az élet szolgálata. Az ember számára áldás, hogy Isten képmásának továbbadásában közreműködhet, hiszen a génekbe kódolt adottságokat mindenki a szülőktől öröklí. Azonban az Isten közvetlenül alkotja meg mindenkinek az egyedi, halhatatlan lelkét. A termékenység olyan áldás, ami összefügg a föld felletti uralomra hívással. Azonban „nem szuverén urak” vagyunk, hanem inkább „vagyongkezelők”, mivel felelősek vagyunk Istennek és az emberiségnek is, ami istenképességünkől fakad. „Az embernek ez a sajátos vonása az emberi méltóság alapja. [...] A házastársi szerelemnek nagylelkűnek kell lennie az élet elfogadása terén.” (Erdő, 2011, 18., 20.)

A gyermek vállalása és felnevelése családi kompetenciáinak keretében a férfiakban is fejleszteni kell a nevelési készségeket és képességeket, továbbá annak vonatkoznia kell minden családtagra, minden korosztályra, társadalmi szinten pedig mindenkire. A gyermekvárás így lesz áldott korszaka a családnak, a szülői szerepre készülő fiataloknak, sőt mindenki másnak is. A gyermekvárás a sokféle figyelem együtthatása, összegződése az élet legnagyobb és legszebb dolgaként helyezheti vissza a figyelem középpontjába, és teszi vágyott céllá az anyaságot és az apaságot. Amint a nagyszülőség, sőt a dédszülőség, a nagynéniség, nagybácsiság, a komaasszonyosság és komaság és mindenféle rokoni, baráti viszonyokra épülő kapcsolat is segítő szeretettel tölti meg a mindennapokat, és természetes örömmel szépíti az ünnepeket, teszi gazdaggá és hatékonyvá a nemzedékek közti kapcsolatokat.

A szülőknek kötelességeik vannak, amiknek körében azt is rögzíti *A Katolikus Egyház Katekizmusa* (2009), hogy: „A gyermek nevelésre szorul, sőt joga van a nevelésre, beleértve a családban kapott emberi és erkölcsi nevelést és a lelki formálást is.” (Katekizmus, 2221. pont) „A szülők gyermekeik nevelésének első felelősei. E felelősségükről elsősorban az otthon megteremtésével gondoskodnak...” (Katekizmus, 2222. pont)

A gyermekvárás és -nevelés életcélként való megélése a családi viszonyok rendezettségéhez kötődik, aminek elérése nevelési teendő. Sajnos, ez társadalmi méretekben újraépítendő kompetencia, mert néhány generációnyi idő alatt megkopott

a gyermekvárás- és nevelés és baráti kapcsolatok, sőt még a házastársak is egyezséget kötnek arra, hogy milyen feltételekkel és mikor legyen, vagy éppen mikor ne legyen gyermekük. Ilyen sérült viszonyok között a gyermek fogantatásának és megszületésének mint a Teremtőtől kapott ajándéknak az öröme kiüresedik az emberi tervezés nehézségeinek fontolgatása során. Székely János fogalmazta meg, hogy a gyermekvállalás elsősorban szív kérdése. Az emberiség „javíthatatlan” valóságáról szólva hívja fel arra a figyelmet, hogy „ha valaki tudja, hogy az élet végtelen érték, értelmes és szép, akkor természetes számára, hogy az élet ajándékát bőkezűen továbbadja.” Ugyanakkor egyre több modern ember nem tud őszintén lelkesedni, nem ismeri az élet igazi célját, értelmét, tartalmát és mélységét (Szilvay, 2025). Üres szívvel nem lehet gyermeket vállalni. Az így születő gyermek a bizonytalanságba nő bele.

A nevelés azonban mindig a szépre, a jóra irányul, és ezekkel arra az igazságra vezet, hogy a rábízottak fejlesztése, személyiségüknek minden jó adottságukra épülő kiteljesítése nem képezhet alternatívát, nem széplelkű vállalás, hanem a teremtett világ rendjében előírt kötelező feladat. Mindenki számára az, aki családi állapota vagy hivatása okán hatalmat kapott mások sorsának alakítására. A nevelés pozitív emberformáló folyamat – a szocializáció és a művelődés mellett –, aminek ténylegesen is egyetlen célja, hogy pozitív embert formáljon, aki éppúgy különbözik a negatív embertől, mint ahogyan a nevelőnek néven kell neveznie a jót és a rosszat, az előbbit segítve, az utóbbit elhatárolva és tiltva. Leó pápa a *Dilexi te...* kezdetű apostoli buzdításában⁴ Ferenc pápának a pedagógusokhoz intézett szavait idézi fel arról, hogy a nevelés mindig is a keresztény szeretet egyik legmagasabb kifejeződése volt, mely küldetés tele van akadályokkal és örömökkal is. (Leo Pope, 2025a, 68.). Kifejti, hogy a nevelés mindig kollektív erőfeszítés, amelyben a tanárok, a diákok, a családok, az adminisztrátorok, a lelkipásztorok és a civil társadalom együtt vesznek részt.

A házasság isteni rendjéről szól Székely János (2022) a *Laudato si'* enciklika kapcsán az *Átfogó ökológia* címmel összeállított kötetben. A társadalmi igazságosságot értelmezve emeli ki Székely a házasság isteni rendjét, ami nem korlát az ember számára, hanem egy gyönyörű isteni terv megvalósítása: „Bele van írva az emberi testbe a férfi és a nő egymáshoz rendeltsége, egysége, amiből élet fakad.” Ezért minden gyermek élete mögött szeretetnek kell lennie, az életnek szeretetből kell fakadnia. Székely kiemeli, hogy ez a törvény nem korlát, hanem segítség a házastársaknak abban, hogy önátadásban éljenek, ami „a kiteljesedés útját mutatja az ember számára”. (Székely, 2022, 366367.) „A boldogság igazi forrása nem a birtoklás vagy az élvezet, hanem a szeretet.” Ez élteti a gyermek iránti vágyat is.

⁴Leó pápa *Dilexi te...* kezdetű apostoli buzdítása minden keresztényhez a szegények iránti szeretetről, amelyet 2025. október 4-én jegyzett.

2.2. Térkép és iránytű

XIV. Leó pápa a *Rajzoljuk meg a remény új térképeit* című apostoli levelében arra hívja fel a figyelmet, hogy mennyire fontos a *Gravissimum Educationis* megjelenése óta eltelt hatvan évben létrejött katolikus nevelési konstellációk összefonódása, ezért sürgetően szükséges új reménytérképek rajzolása. Ennek követésében „a katolikus nevelés lehet egy jelzőfény: nem nosztalgikus menedék, hanem a megkülönböztetés, a pedagógiai innováció és a prófétai tanúságtétel laboratóriuma.” (Leo Pope, 2025b, 11.1.).

A *Gravissimum Educationis* pedig „A térképhez az iránytű, amely továbbra is mutatja az utat, és az út szépségéről beszél.” (Leo Pope, 2025b, 1.3.).

A *Mester és Tanítvány* folyóirat 2024/2. számában A *nevelés hazája* címmel közreadott tanulmány is ennek a metaforikus térképnek a szerepéről és a bejárás pedagógusi hivatásgyakorlatáról szól. (Kozma, 2024b). Abban a nevelés a reménnyel azonosítódik, és a nevelés hazája nagyon is konkrét valóság: a nevelés térképe vezet el a „nevelés hazájának” vidékeire, ahol a fejlesztés valóságos útjainak csomópontjaiban a tudományos élet és a személyiségfejlesztés fellegvárai állnak, vagyis a nevelés ügyének központjai. A „nevelés hazája” saját státútumának megfelelően építi az újabb generációk rendezett jövőjét, amihez a jelenben hatékonyan működő hivatásokra van egyre nagyobb szükség. A „jobb világ építése” nagyon is konkrét, sürgető feladat, pedagógiai teljesítésének nincsen alternatívája, amint azt átfogóan is kitűzi a 2025-ös Szentév vatikáni programja: „Mindent meg kell tennünk, hogy mindnyájan visszaszerezzük az erőt és a bizonyosságot, hogy nyílt lélekkel tekintsünk a jövőbe” – idézi Pietro Parolin bíboros államtitkár Ferenc pápa levelét.” (Kozma, 2024b, 132.).

A magyar nevelésnek 2024-ben megrajzolt térképén is iránytűvel kell haladni, amely a pedagógusi hivatásképzés helyszíneire mutat, ahova megerősödni később is mindig hazatérhetnek a hivatást gyakorlók. A „nevelés hazájának” éltető erőt adnak közösségei, a helyi kultúra fejlettsége. Településeik központjában a templom és az iskola a helyi kultúrával együtt nyújtja a pedagógusképzés otthonát. A „nevelés hazájába” akkor értünk, ha érezzük, hogy beléptünk a nevelés nagyon is élő erőterébe, ami a hivatásszakmák hatékony képzése és a jó gyakorlatok köré sűrűsödik. A „nevelés hazáját” lehet lokalizálva értelmezni, vonatkoztatva azt akár területre, személyekre és közösségeikre, akár családra, rokonságra, a nevelés intézményeire, a nevelésügyet a társadalomban éltető rendszerekre. Lehet mindezt szűkebb vagy mind tágabb fókusszal tenni, és lehet rögtön – mintegy a lényegét megragadva – globalizáltan, az emberiség szintjén tárgyalni. Mindebben napjainkban azt figyelve, hogy miként tükröződnek társadalmi anómia megnyilvánulásai a családi és az iskolai nevelés gondjaiban. (Kozma, 2024b, 132.)

A „nevelés hazájának” térképe a „remény térképének” egy 2024-es magyarországi kezdetleges vázlata, amely mégis alkalmas arra, hogy Leó pápa 2025-ös útmutatása alapján a *Gravissimum Educationis* iránytűjével biztosan és mielőbb ráleljünk a remény térképére, és azt sürgetően bejárjuk.

2.3. A direkt mutató a születési ráta: a vágyott és megszületett gyermekek száma

A társadalom legproduktívabb mutatói a családi mutatók. Ezek körében direkt mutató a vágyott és megszületett gyermekek száma. A nemzeti termékenységi ráta egy nőre becsült értéke 2022-ben az EU-ban 1,46, miközben Magyarországon 1,56 volt, azóta viszont csökken: 2024-ben 1,40 értékű, 2025-ben 1,35 volt. (KSH, 2025b, és c). A népesség létszámának megtartásához szükséges reprodukciós szint 2,41 gyermek/nő.

A Család Évszázadában átfogóan megnyilvánuló nevelési megközelítésnek a családra kell fókuszálnia. Ezért ezt a reprodukciós mutatót nemcsak a társadalmi tervezés elvonatkoztatott szintjén kell követni, hanem a közfigyelmet a termékenységi rátával kapcsolatban is a család szintjére kell fókuszálni. A ráta elvonatkoztatott értékét a saját családi funkciók működéséhez kell kötni, így azok fejlesztésének tárgyalása minden család saját jövőképehez is kötődik: nincs fontosabb a vágyott és megszületett gyermekek számának mutatójánál, tehát hogy minden családban kettőnél több gyermeknek kell születnie. Ez felel meg annak, hogy a nőnek családban, feleségként kell betöltenie anyai szerepét, nem pedig egy társadalmi cél személytelen megvalósítója. Amiképpen a gyermeknek is családban kell megszületnie, valamint édesapja és édesanyja és más családtagjainak intergenerációs támogatásában kell nevelkednie. (Bengston & Roberts, 1991)

A nevelési cél annak a kivédése, hogy a demográfiai mutatók nemzeti szintű értelmezése és kizárólag a közbeszédben való tárgyalása elfedje a család természetes felelősségét saját nagycsaládjuk, nemzetségük, népük, nemzetük megtartásában. Másrészt annak is ellene kell hatni, hogy a társadalom az egyén önmegvalósításának lehetőségeire hivatkozással elfedje saját felelősségét a családi funkciók destabilizálásában, ami a fogyasztói társadalom jellemzője.

Tehát lényeges – és pedagógiai szempontból nélkülözhetetlen – az alacsony ráta okai között a család számára is objektíven értelmezni a gyermekvállalás későbbre halasztásának, a tanulásra hivatkozásnak és a fokozott jólét iránti váagnak indokolatlan hatásait, amik lényegében nem építik, hanem erodálják a családi boldogság igazi életprogramot jelentő alapjait. Ezek a termékenységi mutatók, és azokat a családban alakító folyamatokból bontakoznak ki a családi minta állapotát jelző indikátorok.

2.4. Kompetenciák és karizmák: a keresztény nevelés holisztikus jellege

Fel kell tárni az átfogó ökológiát (Benedek, 2022) érvényre juttató átfogó nevelés megközelítésében (Kozma, 2024a, 25., 2024b, 133., 2025.) azt, hogy a népesedési helyzet kihívásaira adható válaszban milyen szerepe van a család hatékony működésének. A családi nevelést, a köznevelést és az időskori aktivitást (Bajusz & Virágh, 2023) támogató edukáció (Schiller E. et al., 2024) összehangolásához új kompetenciákat, sőt „nevelői karizmákat” (Pope Leo, 2025b) kell azonosítani, amelyek közül az időskoriak, a

szülőké és a nevelőké újszerűek, a gyermekeké pedig újraépítendőek a többgenerációs családok visszaszorulásával.

A keresztény nevelés integrált (holisztikus) vallási-világnézeti látásmódot hozott az emberiség számára, amit, ha nem követ, akkor a tudomány minden eredménye mellett is mindig súlyos visszafejlődés következik be a civilizációban és a kultúrában (Kozma, 2023a, 32.). Az intézmények és a nevelők lehetőségeit a kompetenciák mellett kiteljesíti a XIV. Leó pápa által a nevelés ügyének keretében azonosított karizmák (Pope Leo, 2025b) figyelembevétele, mely nevelői karizmák nem rögzített formulák, hanem élő válaszok minden kor szükségleteire.

A kompetenciák fejleszthetőek, mégpedig az indikátorok által követhető módon, ami a nevelés feladata. A karizma a hétköznapi szóhasználatban egy személyes vonzerő, egy nagy belső, lelki erő és hatás, amellyel a személy képes másokat irányítani, befolyásolni, függetlenül attól, hogy ez jó vagy rossz irányban történik-e. A kompetenciák fejleszthetősége eltér a karizmákétól. A karizma – a hétköznapi túlmenő keresztény tartalma szerint – egy lelki vagy szellemi kegyelmi ajándék, a személy sajátos erénye, képessége, hivatása; szoros értelemben a Szentlélek olyan ajándéka, mely az Egyház (felebarát vagy a közösség) javára végzett szolgálatban mutatkozik meg.

A keresztény nevelés holisztikus jellege mutatkozik meg abban, hogy hatékonyságát a kompetenciák és a karizmák együtthatása nyújtja. Ennek során kiegészítik egymást: egyrészről a fejleszthető jellegű kompetenciák köre, másrészről a szolgálat, így a nevelői feladatok során ajándékba kapott karizmák. A továbbiakban előbb a neveléstudományban értelmezett kompetenciákat, utána pedig a Leó pápa által kiemelt karizmákat tárgyaljuk.

A keresztény nevelésről szólni feladat és lehetőség, ami családban a szülőre, az iskolában a pedagógusra vár, a kultúrahordozó más intézményekben és egyéb szervezetekben pedig a hitvallók feladata, illetve lehetősége, egy életen át. Gloviczki Zoltán foglalja össze pedagógusjelölteknek írt tankönyvében, hogy „...ezek a fejlesztő hatások támogathatják egymást. [...] keresztény pedagógiáról minden külső körülménytől, tantárgytól, intézménytől, családi állapottól függetlenül beszélhetünk, sőt felelősségünk és feladatunk beszélni.” (Gloviczki, 2015, 111.) Ez nemcsak a keresztény pedagógusokra vonatkozik, hanem bármely más területen kifejtett nevelő hatásra is.

Tehát a családokban, a közösségekben kell fejleszteni és a cselekedetekben kibontakoztatni azokat a készségeket, melyekre mind nagyobb szüksége van egy közjó iránt elkötelezett társadalomnak, hogy képes legyen mindig újabb generációk számára továbbadni megőrzésre a teremtett világot. (Kozma, 2024a, 28.)

3. A kompetenciák a keresztény nevelés fényében

A globális célokhoz a már ismertek mellett új kompetenciák is szükségesek. Ezek tehát nemzetek felettiek, ám a készségfejlesztést mindig a nemzeti oktatási-nevelési rendszerben kell kifejteni, lokalizáltan, kulturálisan is befolyásoltan. Ezen fejlesztésekkel

lehet a családot és a társadalom intézményeit is támogatni, mert az ilyen összerendszerettség nyújtja a globális feladatokhoz való nemzeti hozzájárulást. (Kozma, 2024, 26.)

Szontágh Pál a pedagógusminősítés nyolc kompetenciájának keresztyén/keresztyény megközelítését értelmezi, de az a nevelés minden színterére vonatkoztatható, nemcsak a köznevelésre, hanem a családokra is, azokon belül minden korosztályra: „a keresztyén nevelés nem különálló pedagóguskompetencia, azok a speciális keresztyén pedagógusi ismérvek, amelyeket már az előzőekben is tárgyaltunk, megjelennek az általánosan elfogadott kompetenciaterületeken belül is.” (Szontágh, 2016, 91.) A pedagógusi kompetenciának ez az átfogó értelmezése megfelel Gloviczki megállapításának, hogy a keresztyény pedagógia (nevelés) „...kulcsa a keresztyény pedagógus, aki pedig definitíve minden olyan ember, aki keresztyény és pedagógus egyszerre.” (Gloviczki, 2015, 111.)

3.1. Az „átfogó családi kompetencia” szerepe a Család Évszázadában

A „Család Évszázada” eredményességét szolgáló újabb családi és közösségi kompetenciákat is több irányból szükséges fejleszteni, sőt a fejlesztésnek valamennyi életkori szakaszra ki kell terjednie, a kisgyermekektől az idősekig egyaránt. Most a szakirodalomban már tárgyalt kompetenciák mellett – a keresztyény megközelítés említett feladatához és lehetőségéhez tartozóan – az „átfogó családi kompetencia” és annak többféle indikátora azonosításának feladata adódik. Ennek kezdetként a kereteket lehet meghatározni, amiket a továbbiakban kell kitölteni a kompetenciaelemekkel és azok indikátoraival. Ez megfelel a XIV. Leó pápa által a *Rajzoljuk meg a remény új térképeit* című apostoli levelében megfogalmazottaknak: a nevelés mindig kollektív erőfeszítés, amelyben a tanárok, a diákok, a családok, az adminisztrátorok, a lelképászorok és a civil társadalom együtt vesznek részt. (Pope Leo, 2025b, 3.1.)

A család működését a Beavers–Timberlawn-féle „családi kompetencia” (vagy családi működés) néven említett modellhez viszonyítva érdemes értelmezni (Beavers & Hampson, 2000). Ha e modellhez hozzávesszük a szülői kompetenciák, a közösségi háló és az érzelmi fejlődés közötti szoros összefüggések rendszerét (Miller et al., 2018), akkor ezek együttese alkothatja az újonnan azonosított „átfogó családi kompetenciát”. A továbbiakban ennek megnevezése az angol 'Comprehensive Family Competence' rövidítése: CFC. A CFC végső soron a vágyott és megszületett gyermekek számának mutatójával jellemzi a családi nevelés állapotát.

A CFC fejlesztése nagy jelentőségű a társadalmi hatékonyság legfőbb mutatójaként azonosított születésszámok alakulásában. A CFC tekintettel van arra, hogy a családi körben fejlődő kompetenciát a külső környezet is megerősíti vagy éppen gátolja az optimális, megfelelő, közepes, határeseti és diszfunkcionális minőségük szerint (Beavers & Hampson, 2003), amely hatások együttese az egyéni sorsot a nemzeti és globális viszonyok erőterében is értelmezi.

A család nevelési állapota a legpozitívabbtól a szélsőségesen negatív hatásig terjedhet. A jól funkcionáló család követendő mintát nyújt a növekvő gyermeknek a saját családi jövőjére való felkészüléséhez, a funkciózavarok pedig bizonytalanságot eredményeznek. Ez felveti a további értelmezésekben a családi kompetencia mellett az ún. családi stílus figyelembevételét is, amely a centripetális és a centrifugális között mozogva azonosít problémás és beavatkozást igénylő helyzeteket is (Beavers & Hampson, 2000). A családi mintát a nevelési és a kulturális rendszer hatásainak is meg kell támogatniuk, mely kumuláció eredménye a szűkebb és tágabb környezetre, a közösségek működésére is hat. Sőt, a kumuláció nemzeti szintű is (amint az oktatás-nevelés rendszere is nemzeti szintű), továbbá globálisan is megnyilvánul, mivel a nemzeti rendszerek összhatásai adják az adott generáció jelenének és a jövőjének status quoját.

Ez arra is felhívja a figyelmet, hogy a családi nevelés primátusára tekintettel nem érdemes a társadalmi kompetencia ismert átfogó elméleti modelljeihez (Marlowe, 1982)⁵ kapcsolni egy, a CFC-vel analóg módon kialakított „átfogó társadalmi kompetencia” értelmezését. A CFC ugyanis az említett módon magában foglalja a családi nevelést érő társadalmi hatásokat, amire tekintettel elérhető, hogy a CFC természetjogra épülő nevelésközpontúságát (Rédly, 2006, 24) nem fedi el a személyiségfejlesztés kérdéseivel kevésbé foglalkozó szociológiai keretrendszer.

3.2. A kompetenciahiány beavatkozási szükségessége: a gyermekvédelem

Az „átfogó családi kompetencia” (CFC) egy adott családban mutathat olyan alacsony értéket, hogy az érintett család elveszíti a természetjog szerinti nevelési és bármiféle intergenerációs kapcsolatépítési primátusát. Ebben a helyzetben a családi funkciók szélsőségessé vált zavarai miatt a felelős állam által szabályozott beavatkozás szükséges a gyermek érdekében, ami a gyermekvédelem rendszerében valósul meg.

A beavatkozástól kezdődően átfogó szerepet kap a CFC-n belül a társadalmi kompetencia komponenseinek fejlesztése, aminek célja a CFC sérülésének többszintű megoldással való kezelése: a CFC minden módon való javítása, vagy végső esetben a diszfunkciós családi környezet kiváltása. A társadalom intézményeinek mindent meg kell tenniük a család segítésére és védelmezésére, miközben a szubszidiaritás elvének megfelelően tartózkodnak attól, hogy beavatkozzanak annak életébe. (Katekizmus, 2209. pont) Ehhez tartozik az is, hogy a gyermeket csak a törvényben meghatározott esetekben és módon lehet elválasztani a szüleitől, és kizárólag anyagi okokból nem lehet, amit a Családjogi törvény (2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről) 13.§ (3)-(5) bekezdései szabályoznak.

⁵ Lásd Marlowe 1982-es recenzióját White, J. D. és Smye, M. D. 1981-ben újra kiadott *Social Competence* című kötetéről. In: *Psychosocial Rehabilitation Journal*, Vol 6(2), Oct 1982, 38–40.

A gyermekvédelem számára sajátos szerepet játszhat a CFC indikátorainak a követése, mert annak az adott helyzetekben tapasztalt értékei a gyakorlati pedagógia megközelítéseivel segítenek értelmezni a beavatkozás szükségességét és annak a fejlesztési programját. A CFC tehát a gyermek vér szerinti vagy örökbefogadó családján belüli viszonyokat jellemzi, külön nevelési kihívásként pedig a nevelőcsaládban is támogatja a fejlesztő hatások elérését.

A CFC a család átfogó nevelési kompetenciájának fejlesztésével nemcsak a gyermekvédelem hatékonyságát támogathatja, hanem a szülők és idősebb generációk családon belüli helyzetének állapotát is segíthet követni.

4. A karizmák

A kompetenciák és a karizmák együttes tárgyalása a keresztény nevelés sajátos hatékonyságát nyújthatja. A megállapítottak szerint a keresztény nevelés nem külön pedagóguskompetencia, hanem a keresztény pedagógusi ismérvek az egyes kompeten-ciaterületeken belül nyilvánulnak meg. Marczell Mihály fogalmazza meg a *Bontakozó élet* című sorozatának *Neveléstan* kötetében (Marczell, 1938, 5.), hogy az igazi nevelői egyéniség meghatározója egyrészt a fennkölt egyéniség sugárzó életenergiája, másrészt az elméleti tájékozottság, amiknek kialakítása a pedagógusképzés munkájának központi feladata. (Kozma, 2023b, 13–14.). A „sugárzó életenergia” megfeleltethető a XIV. Leó pápa által azonosított karizmákkal.

Leó pápa négy helyen is „karizmákat” említ a *Rajzoljuk meg a remény új térképeit* című apostoli buzdításában. Ezekkel arra irányítja a figyelmet, hogy a nevelői kompetenciák mellett a keresztény nevelés többletét, a karizmákat is tekintetbe kell venni korunk átfogó nevelési válaszaiban:

- A karizmák első említése a spirituális és pedagógiai örökség szerepét emeli ki. A *Gravissimum Educationis* 1965-ös elfogadása olyan szerveződések és karizmák konstellációját hozta létre, amelyek utat mutatnak: iskolák és egyetemek, mozgalmak és intézetek, világi egyesületek, szerzetesi kongregációk, valamint nemzeti és nemzetközi hálózatok. Ezek együttesen szilárdították meg azt a spirituális és pedagógiai örökséget, amely a legsürgetőbb kihívásokra adott válaszokkal áthatja a huszonegyedik századot. (Pope Leo, 2025b, 1.3.)
- A második említés a nevelési karizmákat értelmezi: azok nem merev formulák, hanem a korszak szükségleteire adott sajátos válaszok. (Pope Leo, 2025b, 2.1.)
- Harmadikként a karizmák sokféleségének előnye rögzül: a módszertani és szervezeti különbségek nem terhet, hanem erőforrást jelentenek, ami sokféle karizmat eredményez. Ezek jó koordinálással koherenssé válnak és egy eredményes jövőképet alkotnak. Ennek érdekében meg kell tanulni együttműködni és együtt fejlődni. (Pope Leo, 2025b, 8.2.)
- Negyedikként: Az oktatási intézményeknek egy új időszakot kell indítaniuk a jövőre vonatkozó terv megvalósítására. A *Gravissimum educationis* után

hatvan évvel és a *Globális Nevelési Paktum* után öt évvel sürgeti a történelem, hogy az új generációk szívéhez szóljunk, újraalkotva a tudást és az értelmet, a kompetenciát és a felelősséget, a hitet és az életet. A jelen kor sötétségében a Ferenc pápa által kiadott Globális Nevelési Paktumot kell követni a sokféle karizma és intézmény egységes terve szerint. (Pope Leo, 2025b, 10.2.)

Mindez tehát kifejti a kompetenciák és karizmák együttes működésének rendjét. A „*Disegnare nuove mappe di speranza*” (*Rajzoljuk meg a remény új térképeit*) kezdetű apostoli levél a *Gravissimum educationis* zsinati nyilatkozat közreadásának 60. évfordulója alkalmából lett kibocsátva. Leó pápa kifejti, hogy a *Gravissimum educationis* megglátásai továbbra is időszerűek a mai széttöredezett és digitalizált környezetben, és továbbra is arra inspirálja a nevelés közösségeit, hogy hidakat építsenek és kreatív módon polgári és szakmai képzést nyújtsanak. Ez az irány, amelyet először a II. Vatikáni Zsinat jelölt ki, a tevékenységek és a karizmák gazdag tárházát teremtette meg, amelyek továbbra is lelki és pedagógiai kincset jelentenek az Egyház számára. (Pope Leo, 2025b, 1.1.)

5. A családi nevelés inter- és multigenerációs összetevői

5.1. A CFC és a családok típusai

A gyermeknek a szülők, testvérek, nagyszülők, a nagybácsik és nagynénik és más családtagjainak intergenerációs támogatásában kell nevelkednie, amint azt V. L. Bengston és R. E. L. Roberts tárgyalják (Bengston & Roberts, 1991). Az idősödő családi közösségen belül kijelölt hat dimenzió szerinti negyedszázados modell napjainkban is jól és egyre tágabban értelmezhető. Ugyanis a családalapítási és az elsőgyermekes szülői életkor extrém kitolódása miatt, valamint a mind több matuzsálemi életkorú rokonra tekintettel a családi közösség átlagos életkora is növekedett. Az anya átlagos életkorának növekedése az első gyermek vállalásakor nem is a diplomások körében a legnagyobb (ahol az 1990-es 27,0 évesről 2021-re 30,0 évesre nőtt), hanem az érettségizetteknél, ahol ugyanezen időszakban 24,1-ről 29,1 évre emelkedett (KSH, 2022). Ugyancsak ehhez a trendhez tartozik, hogy egyre jellemzőbb a mamahotel (és papahotel!), hiszen a 18–34 éves magyarok 62 százaléka még a szüleivel élt 2019-ben (KSH, 2020).

A szolidaritás foka a következő három családkategória hatékonysági mutatója. Ezek a családkategóriák nem a „hagyományos vs. modern család” felosztást, hanem most újszerűen alkalmazott rendben a természetjogit követik:

- a vér szerinti család (beleértve a nukleáris családot, a mostohacsaládot és az egyszülős családot),
- az örökbefogadó család,
- a nevelőcsalád (nevelőszülők és családtagjaik saját otthonában).

A családkategóriákon túlmenően további feladatot jelent a lakásotthonokban, illetve gyermekotthonokban (együttesen: gyermekotthon) nevelkedő gyermekek „átfogó családi kompetencia” szerinti fejlesztése.

5.2. A CFC átfogó lehetősége a gyermekvédelem segítésében

Az örökbefogadó családban a CFC jellemzői átfedésben vannak a vér szerinti családdal, az eltérés faktorai – pl. ismeri-e a gyermek az örökbefogadás tényét – jól azonosíthatóak, akárcsak hatásuk követése a CFC-mutatókban. A nevelőcsaládban a CFC összetevőire vonatkozó indikátorok fejlesztési programjainak további sajátosságai lehetnek, tekintettel a nevelőcsalád életében való részvételre, valamint a gyermek nevelőcsaládi státuszának időszakosságaira is.

Kothencz János fogalmazza meg a *Nevelőszülők Magyarországon* című kutatási kötetében a nevelőszülőségről, hogy különbözik a „szokványos” szülői szereptől: nem egy organikus szülői szerep, hanem egy megbízásos tevékenység, amely behatárolt időtávra szól, valamint közvetít a gyermek és a gyermekvédelmi intézményrendszer között. (Kothencz et al., 2024, 11.)

A gyermekotthonokban élő gyermekek nevelésében is nélkülözhetetlen az „átfogó családi kompetencia” (CFC) fejlesztése, mivel a CFC-értékek növelését célzó törekvés szolgálja leginkább a gyermek javát, segítve saját családi jövőjének megalapozását. A gyermekotthonban élők számára modulálni kell a három családkategóriában (vér szerinti, örökbefogadó és nevelőcsalád) azonosítható indikátorokat és azok fejlesztési programjait. Ez hatalmas nevelési kihívás, ugyanakkor a családi környezetet nélkülöző gyermekekről való gondoskodásban közreműködő pedagógusok és más szakemberek, segítők munkájának külön program szerinti összehangolását igényli.

A családkategóriák valamelyikében és azokon kívüli „gyermekotthonokban” élő gyermekek nevelésének mindennél előbbre való kötelezettsége állítja az egész világ számára is különös fénybe azt a keresztyén pedagógiai megközelítést, amely a családi kompetenciák fejlesztési feladatát egységben értelmezi a nevelői karizmák érvényesítésével. XIV. Leó pápa *Dilexi Te...* kezdetű apostoli buzdítása történetileg is áttekinti, ahogyan az Egyház magára vállalta a gyermekek és a fiatalok, különösen a legszegényebbek, igazságban és szeretetben való nevelésének küldetését. (Pope Leo, 2025a, 68. pont), beleértve az elhagyott gyermekekét is (55. pont). A *Dilexi Te...* azonosítja a szegénység számos formáját: az anyagi, megélhetési szegénység mellett a társadalmilag marginalizáltakét (nem fejthetik ki méltóságukat és képességeiket); az erkölcsi és lelki; a kulturális szegénységet; a személyes vagy társadalmi gyengeségben vagy törékenységben lévőkét; valamint azok szegénységét, akiknek nincsenek jogaik, nincs terük, nincs szabadságuk. (9. pont). A gyermekeket tekintve különösen vonatkoztatható a társadalmi törékenységben, a jogaiktól, szabadságuktól megfosztottságban élő gyermekekre, akiket vagy még vér szerinti családjuk támogatásával védenek, vagy

már kiemelten, az örökbefogadottságban, a nevelőcsaládban és gyermekotthonban gondoskodnak róluk.

Az egyházak által folytatott oktatás-nevelés és különösen is a gyermekvédelem tanúságtétel arra, hogy a *Dilexi Te...* 69. pontja szerint miképpen kell a gyermeket Isten egyedülálló ajándékának tekinteni, a tanítás cselekményét pedig Isten Országának tett szolgálatnak. A keresztény hit számára a szegények oktatása nem szívesség, hanem kötelesség (72. pont).

5.3. A CFC átfogó lehetősége a család jó működésének támogatásában

Az említett pszichológiai és szociológiai háttérű kompetenciamodellek nevelési alkalmazására most felvetett CFC („átfogó családi kompetencia”) szerinti megközelítés nyújthat lehetőséget, amennyiben a nevelés holisztikus szerepének megfelelően minden fejlesztendő indikátorhoz nevelési célt és programot rendel.

Ennek megfelelően a család CFC-fejlesztésének programja – így akár a prompt beavatkozások igénye is – azonosítható ajánlásokhoz vezethet a szülői kompetenciák, a családi és külső közösségi háló és az érzelmi fejlődés főbb területein. Tehát a gyermekvédelem komplex igényein túlmenően a CFC-re építhető program átfogóan is támogathatja a család jó és mind jobb működését. Ez alapvetően követi a családon belüli szolidaritás említett hat dimenzióját: a strukturális, asszociatív, affektív, konszenzuális, funkcionális, normatív dimenziókat (Bengston & Roberts, 1991).

A CFC nevelésközpontúsága abban is megmutatkozik, hogy:

- a CFC-monitoring célja lehet nemcsak a lélektani és szociológiai tényfeltárás, hanem a fejlesztő (nevelő) hatások kiváltása is;
- a monitoring és a fejlesztési program nemcsak a szülőre (vér szerinti, örökbefogadó, nevelőszülőre) irányulhat, hanem kiemelten a gyermekre is, hiszen a CFC mutatói a családi minta megfelelőségére, a gyermek általi követésére vagy elutasítására vonatkoznak;
- a CFC kiterjedhet a család minden tagja mellett a rendszeres befolyásoló tágabb családi és más környezetre is;
- a fejlesztés a családi élet tevékenységeiben valósulhat meg, vagyis a fejlesztési program nemcsak tervezési, hanem cselekvési szakaszokból is áll;
- a monitoring és a fejlesztési program nemcsak a szülőre (gyámra, nevelőszülőre) irányul, hanem a gyermekre is, hiszen a CFC mutatói a családi minta megfelelőségére, a gyermek általi követésére vagy elutasítására vonatkoznak.

A tanulmány II. része fogja áttekinteni a nevelés feladatait a multigenerációs erőterben, beleértve minden családtag érintettségét és a CFC legátfogóbb mutatójaként a nemzeti nevelést. Tárgyalja a „Család Évszázada” keretében kialakítható családi és a közösségi cselekvés mintaprogramjának elemeit. A gyermekek és az idősek intergenerációs együttműködését célzó nevelés programnak végig kell járnia a vilá-

gért viselt személyes és együttes felelősség, valamint annak részeként a nemzettudat kibontásáig tartó utat. Tárgyalja a családi életgyakorlatok szerepét, a családi életre nevelés módjait, mindehhez meghatározza a fejlesztendő kompetenciák körét. A „Család Évszázada” egyszerre a gyermekek évszázada és az idősek évszázada is, így tárgyaljuk az idősödő társadalom nevelési és edukációs kihívásait, az azokhoz tartozó kompetenciákat. Végül értelmezést kapnak a családi kompetenciákat javító intergenerációs programok.

Irodalomjegyzék

- Bagdy E. & Pécsi R. (2024). 4 dolog, amiről többször kellene beszélnünk a párkapcsolat és a szexualitás kapcsán – Bagdy Emőke és Pécsi Rita gondolatai. <https://777blog.hu/2024/07/19/4-dolog-amiről-többször-kellene-beszelnünk-a-párkapcsolat-es-a-szexualitas-kapcsán-bagdy-emoke-es-pecsi-rita-gondolatai/>
- Bajusz K. & Virágh V. (2023). A tanulási sajátosságok összehasonlítása az aktivitási szint szempontjából különböző időskori életszakaszokban. *Tudásmenedzsment* 24(1), 154–165. <https://doi.org/10.15170/TM.2023.24.1.9>
- Beavers, W. R. & Hampson, R. (2000) The Beavers Systems Model of Family Functioning. *Journal of Family Therapy*, 22., 128–143.
- Beavers, W. R. & Hampson, R. (2003). Measuring family competence: The Beavers systems model. In F. Walsh (szerk), *Normal family processes: Growing diversity and complexity* (pp. 549–580.). The Guilford Press.
- Benedek J. (2022). Átfogó ökológia: szempontok a fenntartható fejlődés és a természetvédelem integratív szemléletéhez. In J. Benedek & G. Nevelős (szerk.), *Átfogó ökológia* (pp. 13–31.). JTMR Faludi Ferenc Jezsuita Akadémia – Jezsuita Kiadó
- Bengtson, V. L., & Roberts, R. E. L. (1991). Intergenerational Solidarity in Aging Families: An Example of Formal Theory Construction. *Journal of Marriage and Family*, 53(4), 856–870. <https://doi.org/10.2307/352993>
- ENSZ (2007). Adatlap az idősödekről. Egyesült Nemzetek Szervezete Bécsi Információs Szolgálat. <https://unis.unvienna.org/unis/hu/pressrels/2007/unisinf242.html>
- Erdő P. (2011). A család Isten tervében. Katekézis a Család Évében. Szent István Társulat.
- Gloviczki Z. (2015). Bevezetés a pedagógiába. PPKE BTK.
- Katekizmus (2009). A Katolikus Egyház Katekizmusa. Szent István Társulat.
- Key, E. (1976). A gyermek évszázada. Tankönyvkiadó Vállalat.
- Kothencz J., Feleky G. & Lőrinczi J. (2024). Nevelőszülők Magyarországon. Szeged-Csanádi Egyházmegye.
- Kozma G. (2023a). Fénybe állított pedagógia. *Mester és Tanítvány, Új folyam*, 1(1), 21–52. <https://doi.org/10.61178/MT.2023.I.1.2>

- Kozma G. (2023b). Az átfogó nevelés kihívása – a pedagógusképzés felelősségéről. In G. Kozma & E. Szőke-Milinte (szerk.), *Energiatudatossági és környezeti nevelés – programok a magyar felsőoktatásban* (pp. 7–39). Szent István Társulat.
- Kozma G. (2024a). Globálisan a családról. *Mester és Tanítvány, Új folyam*, 2(1), 21–32. <https://doi.org/10.61178/MT.2024.II.1.2>
- Kozma G. (2024b). A nevelés hazája. *Mester és Tanítvány, Új folyam*, (2)2, 130–145. <https://doi.org/10.61178/MT.2024.II.2.14>
- Kozma G. (2025). A nevelés átfogó ügye. *Mester és Tanítvány, Új folyam*, 3(1), 41–52. <https://doi.org/10.61178/MT.2025.III.1.3>
- KSH. (2025b). Fiatalok és idősek. <https://www.ksh.hu/fiatalok-es-idosek>
- KSH. (2020). Átlagosan 27 évesen költözünk el otthonról. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/fiatalok/atlagosan_27_evesen_koltozunk/index.html
- KSH. (2022). Az első gyermekvállalás életkorának változása Magyarországon. KORFA Népesedési Hírlevél, 22(3), 23.
- KSH. (2025a). Társadalmi folyamatok. <https://www.ksh.hu/kiadvanyok/helyzetkep/2024/#/kiadvany/nyugdijak-es-egyeb-ellatasok/a-nyugdijban-es-egyeb-ellatasban-reszesulok-megoszlasa-az-ellatas-tipusa-szerint-2025-január>
- KSH. (2025b). Gyorstájékoztató. *Népmozgalom*, 2025. január. <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/nep/nep2501.html>
- KSH. (2025c). Népeség és népmozgalom. 2025. szeptember. <https://www.ksh.hu/nepesseg-es-nepmozgalom>
- Marcell M. (1938). *Neveléstan (A bontakozó élet VIII.). Élet Kiadása.*
- Marlowe, H. A., Jr. (1982). Review of Social competence [Review of the book *Social competence*, by J. D. White & M. D. Smye, Eds.]. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 6(2), 38–40. <https://doi.org/10.1037/h0099750>
- Miller, J., S., Wanless, S., B., & Weissberg, R., P. (2018). Parenting for Competence and Parenting With Competence: Essential Connections Between Parenting and Social and Emotional Learning. *School Community Journal*, 28(2), 9–28.
- Nádor K. Zs. (2024). Új evangelizáció és kultúra. A keresztény üzenet létjogosultsága és dialógusképessége a posztmodern társadalomban. Ludovika Egyetemi Kiadó & AURUM Alapítvány.
- Pope Francis (2023a). Third Edition of States General on Natality. Address of His Holiness Pope Francis. Auditorium Conciliazione, Friday, 12 May 2023. Holy See Press Office Bulletin, 12 May 2023.
- Pope Francis (2023b). Family Global Compact. Dicastery for the Laity, Family and Life and the Pontifical Academy for Social Sciences. <https://familyglobalcompact.org/wp-content/uploads/2023/05/Brochure-Family-Global-Compact-ENG.pdf>
- Pope Leo XIV (2025a). Dilexi Te. Apostolic Exhortation of the Holy Father Leo XIV to all Christians on Love for the Poor. The Holy See, 4 October 2025. https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/apost_exhortations/documents/20251004-dilexi-te.html

- Pope Leo XIV (2025b). Drawing New Maps of Hope. Apostolic Letter of Pope Leo XIV on the occasion of the 60th Anniversary of the Conciliar Declaration *Gravissimum educationis*. The Holy See, 27 October 2025. https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/apost_letters/documents/20251027-disegnare-nuove-mappe.html
- Pukánszky B. (2000). A gyermek évszázadának hajnalán. In B. Pukánszky (szerk.), *A gyermek évszázada* (pp. 9–20.). Osiris Kiadó.
- Rédly E. (2006). *Pedagógia keresztény szemmel*. [k.n].
- Székely J. (2022). Társadalmi igazságosság. In J. Benedek & G. Nevelős (szerk.), *Átfogó ökológia* (pp. 361–375.). JTMR Faludi Ferenc Jezsuita Akadémia – Jezsuita Kiadó.
- Schiller E., Dorner H. & Antesberger K. (2024). A felsőoktatás szerepe az aktív idő-sződés támogatásában: intergenerációs tanulás során szerzett tapasztalatok vizsgálata időskorúak és felsőoktatási hallgatók esetében. *Magyar Pedagógia*, 124(1), 49–67. <https://doi.org/10.14232/mped.2024.1.49>
- Szilvay G. (2025). Az emberiség „javíthatatlanul” vallásos. Ezt diktálja az ember esze és szíve is – Székely János a Mandinernek. *Mandiner*, 2025. 11. 01. <https://mandiner.hu/belfold/2025/11/az-emberiseg-javithatatlanul-vallasos-ezt-diktalja-az-ember-esze-es-szive-is-szekely-janos-a-mandinernek>
- Szontágh P. (2016). Kompetenciaértelmezés a keresztyén pedagógiában. *Új Pedagógiai Szemle*, 66(9–12.), 88–98.